

CHIPURI DE FEMEI DIN VECHIUL TESTAMENT. DOUĂ PROFETESE: MARIAM ȘI HULDA

Pr. drd. Laurențiu Nicolae STAMATIN
Universitatea „Ovidius” Constanța

Abstract

Between the figures shown on the pages of Old Testament, the prophets occupy an important place. They were faithful people, chosen by God to be His messengers to the Jewish people who deviated from the divine commandments. Prophets had inspirations, visions or they talked directly with God. They had the courage to face the Kings, even at the cost of their lives. Although most of the prophets were men, though there were cases when the women performed this function. This article presents two prophetesses of the Old Testament, Miriam and Huldah, focusing on their role in keeping the faith, emphasizing their courage and devotion.

Keywords: Old Testament, jewish people, God, faith, prophetesses, Miriam, Huldah.

Proorocița Mariam

Între personalitățile Vechiului Testament care s-au distins prin devotamentul lor față de poporul ales, un loc important îl ocupă Mariam (מִרְיָם), sora lui Moise. Originea etimologică a numelui ei este și astăzi discutată. Astfel, Otto Bardenhewer afirmă că Maria, cu forma ei mai veche Mariam, înseamnă „frumoasă”, „corpulentă”, „grăsuță” (din ebraicul *marab*)¹. H. Grimme susține că acest nume este de factură arabică, însemnând: „rudenia mea este Cel Înalt (Dumnezeu)”². Alți exegeți traduc cuvântul prin „merit”, „iubitoare”³. Mi-drașul *Ialkuth Shimoni* asociază numele Mariam adjectivului *mar*, căci aceasta s-a născut într-o vreme în care egiptenii făceau evreilor

¹ H. Grimme, *Der Name Miriam*, în „Biblische Zeitschrift”, VII, Frieberg, Breisgau, I. Göttsberger und Sickenberger, 1909, p. 245.

² *Ibidem*, p. 251.

³ P. Heinsch, *Das Buch Exodus. Die Heilige Schrift des Alten Testaments*, Bonn, Hanstein, 1934, p. 127.

viața amară. De asemenea, el poate să provină din cuvântul egiptean *mer*, „dragoste”⁴.

Ea s-a născut în Egipt, aproximativ cu cincisprezece secole înainte de Întruparea Mântuitorului Hristos, într-o familie de oameni religioși⁵. A crescut într-o atmosferă morală, pioasă, tatăl său numindu-se Amram, iar mama sa Iohabed (fiica lui Levi) (Numerii 26, 59; I Cronici 5, 29).

Când apare pentru prima dată în Biblie, nu i se dezvăluie numele, precizându-se doar că este „sora copilului”, adică a lui Moise (Ieșirea 2, 4). Trebuie spus că, în acea vreme, Faraon dăduse un ordin inuman, acela de a ucide la naștere pe toți copiii evrei de parte bărbătească⁶. Deși unele moașe nu au respectat voința legiuitorului (Ieșirea 1), totuși pericolul plana asupra viței neamului evreiesc⁷. Capitolul al doilea al cărții Ieșirea ne prezintă episodul venirii pe lume a lui Moise, cel care, pentru a fi salvat de la moarte, a fost așezat de mama sa pe malul Nilului, „într-un coș de papură uns cu catran și cu smoală” (Ieșirea 2, 3). Șansa i-a surâs pruncului, deoarece fiica lui Faraon, venind să se scalde, a auzit plânsul de copil, a găsit coșul ascuns în stufăriș și, făcându-i-se milă, a decis să nu-l piardă⁸. Ba mai mult, la recomandarea lui Mariam, a tocmit doică pentru copil pe însăși mama pruncului, căruia i-a pus numele Moise, căci își zicea: „Din apă l-am scos!” (Ieșirea 2, 10)⁹. Actele salutare săvârșite de cele

⁴ Richard R. Losch, *All the People in the Bible: An A-Z Guide to the Saints, Scoundrels, and Other Characters in Scripture*, Grand Rapids, Michigan, Eerdmans Publishing, 2008, p. 296.

⁵ Pr. Nicolae Neaga, *Personalități feminine în epoca Vechiului Testament*, în „Mitropolia Ardealului”, an IV (1959), nr. 9-10, p. 666.

⁶ O interpretare alegorică a acestui pasaj scripturistic găsim la Sfântul Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), 2, EIBMBOR, București, 1982, pp. 38-39.

⁷ *Shemot Raba* susține că Miriam și mama sa erau cele două femei care au refuzat să ucidă copiii evrei la naștere, așa cum le ordonase faraonul. Vezi Viorica S. Constantinescu, Baruch Tercatin, *Dicționar de personaje biblice și reprezentarea lor în arte*, București, Editura Hasefer, 2002, p. 220.

⁸ „Eu cred că fiica lui Faraon se poate considera a fi imaginea Bisericii, care este o adunare de neamuri, cu toate că tatăl ei, el însuși, este nedrept și necredincios.” Origen, *Omilia II - Despre moașe*, IV, în *Omiliile la Ieșire*, col. PSB, 6, EIBMBOR, București, 1981, p. 68.

⁹ Miriam poate închipui „ceata Apostolilor”, care, în vremea pătimirii Mântuitorului, stătea deoparte și aștepta să vadă ce are să se întâmple. Cf. Ioan Sorin Usca, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți*, vol. II: „Ieșirea”, Editura Christiana, București, 2002, p. 5.

trei femei au o importanță deosebită pentru națiunea iudaică, deoarece, în felul acesta, s-a asigurat menținerea în viață a celui ce va contribui în mod covârșitor la izbăvirea israeliților din robia egipteană.

Abia în momentul Ieșirii din Egipt aflăm numele surorii lui Moise: „Atunci a luat Mariam proorocița, sora lui Aaron, timpanul în mâna sa, și au ieșit după dânsa toate femeile cu timpane și dântuind. Și răspundea Mariam înaintea lor: «Să cântăm Domnului, căci cu slavă s-a preaslăvit ! Pe cal și pe călăreț în mare i-a aruncat!»” (Ieșirea 15, 20)¹⁰. Timpanul sau tamburina era un instrument muzical obținut prin așezarea unei bucăți de piele peste un cerc de lemn sau metal. Sunetul era produs prin lovirea cu pumnul a pielii astfel întinsă. Întreg capitolul al XV-lea al Cărții Ieșirea reprezintă un imn de slavă adus lui Dumnezeu, prin care se celebra eliberarea copiilor lui Israel din robia egipteană și trecerea lor glorioasă prin Marea Roșie. Moise intonează cântarea cu întreg poporul, Mariam făcându-se dirijoare în corul femeilor.

Din versetul 20, aflăm că Mariam era proorociță¹¹. În perioada premonarhică, doar ea și Debora au îndeplinit această misiune. Ele însă, spre deosebire de bărbații profeți, erau excluse de la conducerea cultului. Dacă vorbim de atribuțiile lor, putem spune că aveau darul de a vesti voia divină, se distingeau prin capacitate de discernământ și judecată, excelau în arta comunicării¹².

Literatura midrașică explică rolul de proorociță al lui Mariam. Ea ar fi avut un rol determinant în nașterea lui Moise, dezvăluindu-i

¹⁰ „Cu slavă s-a proslăvit, cal și călăreț a aruncat în mare!, înseamnă patima cea cu multe picioare, cea dobitocească și furioasă, adică pofta; și împreună cu ea călărețul încălecat pe cal, care, datorită plăcerilor, lasă slobode frâurile; pe aceștia i-a aruncat în mare, i-a aruncat adică în învâlmășelile lumești. Tot așa spune și Platon în dialogul *Despre suflet*, că și călărețul și calul care nu-i stăpânit – partea irațională a sufletului, care se împarte în două, în mânie și poftă – sunt aruncați la pământ.” Sfântul Clement Alexandrinul, *Stromatele*, V, LII, 5 și LIII, în col. PSB, 5, București, EIBMBOR, 1982, p. 341.

¹¹ „A luptat alături de profet și a depășit în înțelepciune pe femeile vrednice de la evrei.” Sfântul Clement Alexandrinul, *Stromatele*, IV, XIX, 119, în col. PSB, 5, p. 287.

¹² Talmudul *Meghilla* 14a precizează: „Au fost șapte profetese: Sarra, Miriam, Debora, Ana, Abigail, Hulda și Estera”. Origen o consideră profetesă, alături de Debora și Hulda. Cf. Ioan Sorin Usca, *op. cit.*, p. 55. Citatele talmudice au fost preluate din *Le Talmud de Jérusalem*, traduit par Moïse Schwab, Paris, Maisonneuve et Larose, 1977; A. Cohen, *Talmudul*, traducere din franceză de C. Litman, Editura Hasefer, București, 2007.

tatălui ei planul lui Dumnezeu: „Tu ești menit să ai un fiu care se va ridica și-l va salva pe Israel din mâinile egiptenilor”. Aici se vede competența fiicei lui Amram în descoperirea viitorului. Acesta din urmă, deznădăjduit de porunca lui Faraon, ca toți pruncii de parte bărbătească ai evreilor să fie aruncați în Nil, se desparte de soția sa. Mariam l-a convins să se întoarcă acasă, dansând atunci când părinții ei s-au recăsătorit. Odată cu nașterea lui Moise, rolul ei de proorociță a încetat: „Atunci când s-a născut Moise, toată casa s-a umplut de lumină; sărutând-o pe Mariam pe creștet, tatăl ei i-a spus: «Profeția ta s-a împlinit!»” (Sotah 13a; Megillah 14b)¹³.

Următorul pasaj biblic în care apare Mariam este cel cuprins în Cartea Numerii, la capitolul XII. Astfel, observăm cum Mariam împreună cu Aaron se răzvrătesc împotriva lui Moise, din pricina căsătoriei acestuia cu o etiopiană: „Mariam și Aaron vorbeau însă împotriva lui Moise pentru femeia etiopiană pe care o luase Moise, căci Moise era căsătorit cu o etiopiană” (Numerii 12, 1). A fost Moise monogam sau poligam, de vreme ce el s-a căsătorit și cu o „etiopiană”? Fericitul Augustin, Talmudul, Neofiții, Ibn Ezra, Rashbam, Chizkuni și alți exegeți consideră că femeia etiopiană și Sefora sunt una și aceeași persoană¹⁴. Dimpotrivă, Sfântul Chiril al Alexandriei afirmă că Moise a fost poligam și pe bună dreptate l-au apostrofat Aaron și Mariam. El dă acestui episod o interpretare alegorică: Mariam este chipul Sinagogii; frustrarea ei vine din aceea că femeia neagră/etiopiană, simbolizând „Biserica din neamuri”, l-a determinat pe Moise, adică pe poporul lui Dumnezeu, să părăsească legea veche și să îmbrățișeze o altă rânduială, „care înfrumusețează și albește fața” (legea creștină)¹⁵.

Din textul de la Numerii, ne dăm seama că se desfășoară o adevărată luptă pentru putere între Aaron și Mariam, pe de o parte, și Moise, pe de altă parte, acuzele împotriva conducătorului evreu

¹³ David Hadad, *Ma'asei Avot: stories and teachings from the lives of the sages of Pirkei Avot*, Feldheim Publishers, Jerusalem, 2007, p. 4.

¹⁴ Jean Calvin, *Commentaries on the four last books of Moses, arranged in the form of a Harmony*, vol. IV, The Calvin Translation Society, Edinburgh, 1855, p. 43; Seymour Rossel, *The Torah: Portion by Portion*, Torah Aura Productions, Los Angeles, 2007, p. 234; Shera Aranoff Tuchman, Sandra E. Rapoport, *Moses' Women*, Jersey City, New Jersey, KTAV Publishing House, 2008, p. 206.

¹⁵ Sfântul Chiril al Alexandriei, *Glafire la Numerii. Despre Hristos și sinagoga iudeilor*, 2, în col. PSB, 39, EIBMBOR, București, 1992, pp. 407-410.

având menirea să-i știrbească autoritatea: „Ei ziceau: «Oare numai cu Moise a grăit Domnul? N-a grăit El, oare, și cu noi?»” (Numerii 12, 2). Acest spirit de frondă a stârnit mânia Domnului, Care a pedepsit-o pe Mariam cu lepră, o boală necruțătoare, incurabilă: „Și s-a aprins mânia Domnului asupra lor și, depărtându-se Domnul, s-a depărtat și norul de la cort și iată Mariam s-a făcut albă de lepră, ca zăpada. Și când s-a uitat Aaron la Mariam, iată, era leproasă” (Numerii 12, 10). Se pune întrebarea: de ce nu a fost pedepsit și Aaron în acest fel? Poate pentru faptul că Mariam a fost inițiatorea mișcării revendicative sau pentru aroganța de a-și fi acordat titluri nemeritate. Cert este faptul că Aaron, cuprins de compasiune și trecând peste orgoliul personal, mijlocește pentru iertarea și vindecarea lui Mariam: „Atunci a zis Aaron către Moise: «Rogu-mă, domnul meu, să nu ne socotești greșeala că ne-am purtat rău și am păcătuit! Nu îngădui, dar, să fie Mariam ca cel născut mort, al cărui trup, la ieșirea din pântecele mamei sale, este pe jumătate putred»” (Numerii 12, 11-12). La intervenția lui Moise, Dumnezeu o vindecă pe Mariam¹⁶, nu fără a trece șapte zile pentru curățire: „Domnul a zis însă către Moise: «Dacă tatăl ei ar fi scuipat-o în obraz, oare n-ar fi trebuit să se rușineze șapte zile? Așadar să fie închisă șapte zile afară din tabără, după aceea să intre». Și a șezut Mariam închisă afară din tabără șapte zile și poporul n-a plecat la drum până nu s-a curățit Mariam” (Numerii 12, 14-15)¹⁷.

Următoarea referire scripturistică la Mariam îi anunță decesul: „În luna întâi a ajuns toată obștea fiilor lui Israel în pustiul Sin și s-a oprit poporul în Cadeș. Și a murit Mariam și a fost îngropată acolo” (Numerii 20, 1). Următorul verset subliniază faptul că poporul suferea din lipsă de apă. Din asocierea celor două versete a ieșit legenda fântânilor lui Mariam. Ei i se atribuie în mare parte supra-viețuirea evreilor în pustie, fiindcă, imediat după înmormântarea ei la Cadeș, poporul a simțit din plin lipsa lichidului vital. Această idee mi se pare cel puțin exagerată, deoarece, așa cum reiese din

¹⁶ Sfântul Chiril al Alexandriei afirmă că fiii lui Israel, dimpreună cu Mariam, după ce au părăsit păcatul s-au curățit. Cf. Sfântul Chiril al Alexandriei, *Glafire la Numerii. Despre Hristos și sinagoga iudeilor*, 3-4, în col. PSB, 39, pp. 410-415.

¹⁷ Ann Spangler, Jean E. Syswerda, *Women of the Bible: A One-Year Devotional Study of Women in Scripture*, Zondervan Publishers, Grand Rapids, Michigan, 1999, pp. 97-98.

textele scripturistice, rolul major în această privință l-a avut Moise și nu sora lui¹⁸.

Peste cinci secole de la dispariția ei, profetul Miheia avea să reamintească poporului ales cuvintele Domnului: „Eu sunt Cel ce te-am scos din țara Egiptului și din casa robiei te-am răscumpărat și ți-am trimis înainte pe Moise, pe Aaron și pe Mariam!” (Miheia 6, 4). Plecând de la acest verset, rabi Yose afirma că „Israel a fost binecuvântat cu trei buni conducători: Moise, Aaron și Mariam” (*Ta’anit*, 9a)¹⁹. Mai târziu, între aceștia a fost inclus și David (*Yoma*, 86b). Lui Mariam i se atribuie și titlul de *parnas*, acesta fiind considerat în mod obișnuit un apanaj al bărbaților, *parnasim* fiind cei care conduceau comunitățile iudaice²⁰.

Deși Vechiul Testament nu precizează dacă ea s-a căsătorit sau nu, totuși, Talmudul afirmă că ea s-ar fi măritat cu Chaleb și ar fi avut un fiu, pe Hur (*Sotab*, 11b)²¹. Dimpotrivă, Iosif Flaviu îl consideră pe Hur ca fiind soțul lui Mariam²².

Talmudul babilonian (*Hullin*, 92a) o asociază pe Mariam cu legenda fântâni²³. Tocmai de aceea, înțelepții evrei credeau că fântâna surorii lui Moise se află chiar pe malul Tiberiadei, apa ei răcoritoare contribuind din plin la inspirația tâlcuitorilor Torei. Tot astfel, hasidimii din partea est-europeană erau convingși de faptul că o cântare intonată de evrei în preajma unei fântâni ar contribui

¹⁸ Carl Hermann Kraeling, *The Synagogue*, vol. VIII, first part, Yale University Press, New Haven, Connecticut, 1956, p. 124.

¹⁹ Tamara Cohn Eskenazi, Andrea L. Weiss, *The Torah: A Women’s Commentary*, Women of Reform Judaism, New York, 2008, p. 401.

²⁰ Aceștia erau aleși de înțelepți și erau validați de popor (*Berachot*, 55a). În mediul așkenaz, cu termenul de *parnasim* erau desemnați președinții sinagogilor. Adele Berlin, Maxine Grossman, *The Oxford Dictionary of the Jewish Religion*, Second Edition, Oxford University Press, New York, 2011, p. 553.

²¹ Ca soție a lui Chaleb, este cunoscută și sub numele de Ephratah. Acest nume se traduce prin „cea rodnică”.

²² M. Kalisch, *A Historical and Critical Commentary on the Old Testament. Shemot: Exodus*, Green and Longmans Publishers, London, 1855, p. 310; Dumitru Bondalici, *Enciclopedia marilor personalități din Vechiul și Noul Testament*, Editura Andreiana, Sibiu, 2010, p. 224.

²³ Joel Lurie Grishaver, *Stories We Pray: Insights Into the Inner-Work of Jewish Worship*, Torah Aura Productions, Los Angeles, 2012, p. 89.

în mod substanțial la reparația acesteia și în alte locuri²⁴. Apoi, *Mishneh Avot* consideră că fântâna cu pricina a fost creată în ajunul Shabbatului, în amurgul celei de-a șasea zile a creației²⁵.

Proorocița Hulda

O altă personalitate feminină din Vechiul Testament a fost proorocița Hulda (חַלְדָּה)²⁶, soția unui funcționar de la templul din Ierusalim²⁷. A trăit pe vremea regelui Iosia, în cea de-a doua jumătate a secolului VII î.d.Hr. (aprox. 639-609). Este menționată în cartea a IV-a a Regilor și în cartea II Paralipomena. În prima sursă scripturistică menționată ni se precizează faptul că arhiereul Hilchia a găsit „în templul Domnului cartea legii” (IV Regi 22, 8)²⁸. Apoi, slujitorul Domnului a dat-o lui Șafa, scribul regelui, care i-a citit-o lui Iosia. Ascultând învățătura din cartea găsită, cel rânduit să fie conducătorul politic lui Israel își sfășie hainele în semn de doliu, înțelegând că pedeapsa Domnului este asupra celor care îi calcă poruncile. Ba mai mult, el conștientizează faptul că poporul aflat sub conducerea sa nu a împlinit câtuși de puțin legea divină (IV Regi 22, 11). Tocmai de aceea, regele poruncește „arhiereului Hilchia, lui Ahicam, fiul lui Șafan, lui Acbor, fiul lui Miheia, lui Șafan Scriitorul și lui

²⁴ Pauline Bebe, *Femeile și iudaismul*, traducere de Janina Ianoși, Editura Hasefer, București, 2002, p. 178; Zev Vilnay, *Agadotb Erets-Israel*, J.P.S., Philadelphie, 1975, pp. 182-184.

²⁵ Lori Hope Lefkowitz, *In Scripture: The First Stories of Jewish Sexual Identities*, Rowman & Littlefield Publishers, Lanham, Maryland, 2010, p. 172.

²⁶ Numele ei înseamnă „nevăstuică”. Face parte din grupul celor șapte profetese ale Vechiului Testament (*Megillab*, 14a), singura menționată în perioada monarhiei. Cf. Ronald L. Eisenberg, *Essential Figures in the Bible*, The Rowman & Littlefield Publishing Group, Lanham, Maryland, 2012, p. 90. Era soția lui Șalum, cel care purta grijă de veșmintele Templului de la Ierusalim. În aceeași perioadă profeteau Ieremia (621-580 î.d.Hr) și Sofonie (640 î.d.Hr.). Cf. Dumitru Bondalici, *op. cit.*, p. 111.

²⁷ Numele lui era Shallum. A fost o mare personalitate a timpului său. Zilnic oferea apă trecătorilor, iar pentru jertfa sa Dumnezeu i-a dăruit soției sale darul profeției. Fred Skolnik, Michael Berenbaum, *Encyclopaedia Judaica*, vol. 9, Second Edition, Illustrated, Macmillan Publishers, New York, 2007, p. 581.

²⁸ Cartea legii (*viulion tu nomu*). Vezi și Deuteronom 28, 16; 29, 20; 30, 10; 31, 26; Iosua 1, 8; 8, 34 (Ioan Sorin Usca, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți*, vol. IX: *Ezdra, Neemia, Estera*, Editura Christiana, București, 2007, p. 395.

Asaia, sluga regelui,” să meargă la proorocița Hulda, soția lui Șalum, pentru a afla voia lui Dumnezeu în privința propriei persoane și a poporului nelegiuit: „Mergeți și întrebați pe Domnul pentru mine și pentru popor și pentru tot Iuda despre cuvintele acestei cărți găsite, căci mare este mânia Domnului ce s-a aprins asupra noastră, pentru că părinții noștri n-au ascultat cuvintele cărții acesteia, ca să se poarte după cele ce ni s-au poruncit” (IV Regi 22, 13)²⁹. Dregătorii procedează întocmai, iar femeia, inspirată de Dumnezeu, confirmă pedeapsa pentru idolatria poporului: „Iar ea le-a zis: «Așa grăiește Domnul Dumnezeul lui Israel: spuneți omului care v-a trimis la mine: așa zice Domnul: voi aduce rău asupra locului acestuia și asupra locuitorilor lui, după toate cuvintele cărții pe care a citit-o regele Iudeii. Pentru că M-au părăsit și tămâiază alți dumnezei, ca să mă ațâțe cu toate lucrurile mâinilor lor, s-a aprins mânia Mea asupra locului acestuia și nu se va stinge». Profetia continuă despre soarta regelui: „Iar regelui lui Iuda, care v-a trimis să întrebați pe Domnul, spuneți-i: «Așa zice Domnul Dumnezeul lui Israel despre cuvintele pe care tu le-ai auzit: deoarece s-a muiat inima ta și tu te-ai smerit înaintea Domnului, când ai auzit ce am grăit Eu asupra locului acestuia și asupra locuitorilor lui, că vor fi ținta groazei și a blestemului, și ți-ai rupt veșmintele și ai plâns înaintea Mea, de aceea și Eu te-am auzit, zice Domnul. De aceea, iată, te voi adăuga la părinții tăi și vei fi pus în gropnița ta cu pace; și nu vor vedea ochii tăi toate acele nenorociri pe care le voi aduce asupra locului acestuia»” (IV Regi 22, 15-20). Cuvintele Huldei îi sunt aduse la cunoștința lui Iosia, care începe o campanie de înlăturare a idolatriei din Israel, reinstaurând legea Domnului, inclusiv sărbătoarea pascală. Cu toate acestea, cele prevestite prin gura proorociței se împlinesc, cu excepția morții regelui, care survine în timpul bătăliei din valea Meghido (IV Regi 22, 26-30; II Paralipomena 35)³⁰.

Hulda este una din puținele proorocițe din Vechiul Testament, alături de Miriam, sora lui Moise, Debora, Noadia³¹, proorocița anonimă la care face referire proorocul Isaia (Isaia 8, 3). Ea locuia

²⁹ Burke O. Long, *2 Kings. The Forms of the Old Testament Literature*, vol. X, Eerdmans Publishing House, Grand Rapids, Michigan, 1991, p. 263.

³⁰ Lisa Wilson Davison, *Preaching Women of the Bible*, Chalice Press, Atlanta, 2006, p. 67.

³¹ Falsa proorociță din Neemia 6, 14.

în Ierusalim, „în despărțitura a doua”. Aceste cuvinte sunt interpretate ca desemnând un loc de studiu, unde oamenii erau instruiți în cunoașterea Legii. Mișna ne arată că porțile dinspre sud ale Muntelui Templului se numeau „Porțile Huldei”, ca o recunoaștere peste timp a faimei și înțelepciunii de care s-a bucurat profetesa³². Exegeții se întreabă de ce a fost consultată ea și nu Ieremia, care profetea cam în aceeași perioadă. Midrașul oferă mai multe explicații plauzibile: în momentul acela Ieremia era ocupat cu alte profeții; apoi, Hulda ar fi fost înrudită cu Iosia, ceea ce ar justifica alegerea făcută. Un alt interpret al Bibliei, Radak, afirmă că ea profetea doar pentru partea femeiască, ceea ce vine flagrant în contradicție cu relatarea scripturistică. Unii consideră că proorocița era rudă cu Ieremia, sub oblăduirea căruia profetea. Alții o critică, spunând că era mândră precum Debora, comparând-o cu o nevăstuică. Drept mărturie acestei supoziții, ei aduc textul de la IV Regi 22, 15: „Spuneți omului care v-a trimis la mine”, în loc de „Spuneți regelui”, cum ar fi fost normal (*Megillab*, 14b)³³.

Proorocița Hulda ocupă un loc însemnat în istoria poporului evreu, deoarece a contribuit în mod hotărâtor la reforma religioasă din timpul regelui Iosia, menită să readucă poporul la cultul monoteist. Astfel, legile dumnezeiești redevin normative pentru toți israeliții. Ea își probează darul minunat al proorociei, „validând Cartea Legii”³⁴ descoperită de arhiereul Hilchia în „casa lui Dumnezeu”. Este o femeie cu autoritate, care s-a făcut mesagera voinței divine.

Concluzii

În istoria zbuciumată a poporului ales au fost cazuri, și nu puține, în care femei înzestrate cu calități excepționale s-au ridicat deasupra tuturor opreliștilor, deasupra tuturor prejudecăților și automatismelor

³² Unii comentatori consideră că ea ar fi avut chiar o „academie în Ierusalim” (Joyce Hollyday, *Clothed With the Sun: Biblical Women, Social Justice, and Us*, Westminster John Knox Press, Louisville, Kentucky, 1994, p. 33).

³³ Kurkushta-Huldah. Cf. Paul Isaac Hershon, *A Talmudic Miscellany: A Thousand and One Extracts from the Talmud, the Midrashim and the Kabbalah*, Routledge Publishing House, London, 2000, p. 20.

³⁴ Este vorba de cartea Deuteronomul, descoperită în cca 623-622 î.d.Hr. Cf. Matthew Henry, *An exposition of all the books of the Old and New Testaments*, W. Gracie Publishing House, London, 1808, p. 20.

sociale, și s-au implicat în mod substanțial în activitatea de ridicare, de propășire a omului, în general. Deși mai firave din punct de vedere fizic, unele personaje feminine au uimit prin determinarea, forța interioară și devotamentul cu care au slujit aproapele³⁵. Astfel, femeile din Vechiul Testament se disting prin două mari virtuți: evlavie și dragostea față de națiunea din care făceau parte. Eroismul unora dintre ele impresionează și acum, la trecerea atâtor veacuri de la marile evenimente relatate în paginile Sfintei Scripturi. Exemple precum: Mariam, Hulda, Debora, Estera, Iudita, Susana sunt elocvente în acest sens.

³⁵ James R. Baker, *Women's rights in Old Testament times*, Signature Books, Salt Lake City, Utah, 1992, p. XI.